

Студија на случај

Излевање мазут од фабриката „Благој Горев“ во реката Вардар

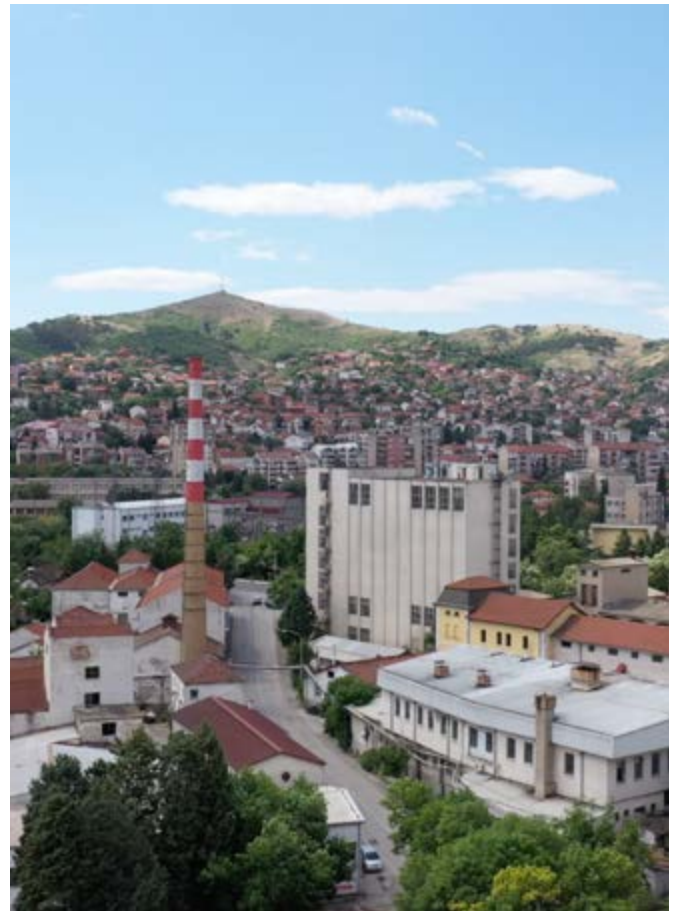
ЈАСНА ОРОВЧАНЕЦ АРАНГЕЛОВИЌ,
проектен менџер и правник во Македонското
здружение за млади правници

БОЈАН ТРПЕВСКИ,
правник во Македонското здружение
за млади правници

Оваа студија на случај ја изработи Македонското здружение за млади правници (МЗМП) во рамките на кампањата за застапување и лобирање „Разбистри сè“, која ја спроведува Институтот за комуникациски студии. Целта на студијата е анализа на случај на загрозување на водните ресурси и ефективност на инспекцискиот надзор во конкретниот случај. Со неа се прикажува начинот на постапување на надлежните државни органи во случајот на излевање мазут од фабриката „Благој Горев“ во реката Вардар. Анализата на конкретниот случај ќе придонесе да се утврдат недостатоците во надзорот врз заштитата на животната средина и ќе посочи дали постојат и кои се конкретните системски недостатоци во државниот апарат.

Опис на настанот

На 15.06.2020 година медиумите известиле дека еден тон мазут од фабриката „Благој Горев“ се излеал во водите на реката Вардар во Велес. Излевањето настанало како резултат на хаварија на резервоарот на мазут на велешката фабрика. По објавување на фотографии од страна на граѓани на социјалните мрежи од реката на која се гледаат големи црни флеку, градоначалникот на Општина Велес објавува соопштение во јавноста со кое информира

дека екипите на крим-техника ќе излезат на лице место и ќе го документираат настанот, но најавил дека нема да поднесува кривични пријави и дека до Кривичниот суд ќе бидат доставени сите информации со кои располагаат за настанот.

Градоначалникот информира дека „според нивните внатрешни шеми на организација, резервниот резервоар нема доволно капацитет да го прифати истечениот мазут, па по сливниот канал е истечена одредена количина на улицата „Алексо Демниевски“, а дел од количините се директно истечени во реката Вардар. Флеките во Вардар се настанати од истечените непознати количини мазут преку сливната решетка и канализационата мрежа во Вардар и од отпадните води од перењето на улицата“.

Според градоначалникот на општината, „количините мазут што се истечени во реката Вардар се опасност пред сè за животинскиот и растителниот свет“ и нанесена е штета на јавниот интерес. Велешкиот градоначалник потсетува дека ова е петти еко-инцидент од почетокот на 2019 година предизвикан од фабриката „Благој Горев“. Тој информира дека Општина Велес нема ниту општински ниту државен инспектор за животна средина.

Барање за слободен пристап до информации од јавен карактер

На 16.02.2021 година, Македонското здружение на млади правници поднесе Барање за слободен пристап до информации од јавен карактер до Државниот инспекторат за животна средина (ДИЖС) со кое побара да се достават записниците и решенијата за извршен редовен, вонреден и контролен инспекциски надзор над Прехрамбена индустрија „Благој Ѓорев“ АД Велес, а кои се поврзани и се однесуваат на истекување на мазут во реката Вардар кое се случило на 15 јуни 2020 година. Претходно, на 15.06.2020 година, беше доставено Барање за слободен пристап до информации од јавен карактер до Општина Велес со кое беа побарани информации за статусот на постапката за издавање Б-интегрирана еколошка дозвола за Прехрамбена индустрија „Благој Ѓорев“ АД Велес, преземени активности од општината во однос на досегашните хаварии во фабриката и податоци за утврдени факти при истекувањето на мазут на 14.06.2020 година.

Одговор на ДИЖС

Државниот инспекторат за животна средина го извести барателот дека целосен одговор на барањето, како и доставување на акти од инспекциска постапка ќе биде даден по целосно завршување на предметот кој е во судска постапка. ДИЖС информира дека правниот субјект Прехрамбена индустрија „Благој Ѓорев“ АД Велес во согласност со легислативата е под надлежност за вршење инспекциски надзор од страна на Општина Велес, но поради тоа што општината нема овластен инспектор за животна средина, по барање на општината Велес на 16.06.2020 година, извршен е вонреден инспекциски надзор од страна на државен инспектор од Гевгелија на 17.06.2020 година. При извршениот инспекциски надзор изготвен бил Записник за констатација со утврдена фактичка состојба на лице место. Во врска со постапувањето известена е општината на 18.06.2020 година, а како втор акт врз основа на записникот, донесено е Решение на 22.06.2020 година, кое е примено од правниот субјект на 23.06.2020 година. Врз основа на Решението на ДИЖС, од страна на правниот субјект била поднесена жалба до Државната комисија за одлучување во втор степен во областа на инспекцискиот надзор и прекршочната постапка. По Решението на второстепената комисија правниот субјект и одговорното лице поднеле тужба до Управниот суд на РСМ.

Според одговорот согласно член 20 од Законот за животната средина, започната е постапка за спогодување и изготвен е записник за спогодување,

кој не е примен од страна на правниот субјект, додека на 17.07.2020 година поднесено е барање за поведување на прекршочна постапка до Основниот суд Велес.

Од страна на Основен суд Велес донесена е првостепена пресуда за правното и одговорното лице, во врска со случајот Прехрамбена индустрија „Благој Ѓорев“ АД Велес, за која е поднесена жалба до Апелационен суд Скопје од страна на правното и одговорното лице.

Одговор на Општина Велес

По поднесеното барање од страна на МЗМП до Општина Велес во врска со тоа што е утврдено при увидот за хаваријата во Прехрамбената индустрија „Благој Ѓорев“ АД Велес, случена на 14.06.2020 година, Општината го дава следниот одговор:

На 14.06.2020 година се случил дефект во котларницата на фабриката, каде е лоциран и мал сад – мало котле со капацитет околу 100 литри кое служи за загревање и кружење на мазутот кој се користи како енергенс за потребите на фабриката.

Причината за излевање на мазутот била пукање на греачот кој се наоѓа во котлето и кој има функција за одржување на температурата на мазутот. Мазутот преку прифаќање на непредвидени истекувања и преку резервоарскиот простор за евакуирање на мазутот кој е од отворен тип, се излеал на предметната улица, полн со атмосферска вода и неиспразнет. При увид на лице место од страна на стручната служба во Општината утврдено било дека низ котларницата има остатоци од сончогледово коспе измешано со мазут. Траги од патеката на движење на мазутот биле видливи секаде и површината била мазна и лизгава.

Видливо на лице место било дека мазутот преку мал канал со отвор се излеал по целата околина надвор од котларницата. Во надворешниот дел е распослао коспе со впиен мазут. Мазутот се излеал и во собирен канал (најверојатно канал за атмосферска вода), кој бил полн со истечен мазут и бил поврзан со резервоар за непредвидени истекувања на мазутот, исто така полн со мазут, а од него биле видливи траги на патеката на мазутот кон улицата, кој преку преградниот ѕид на фабриката се излеал на улицата. На преградниот ѕид имало видливи траги од излеан мазут.

На улицата се наоѓале траги од излеан мазут во сливната решетка на фекалната канализација на улицата која води до Дервенскиот канал до реката Вардар. Во каналот и во реката Вардар имало голема мрсна дамка, а по ивиците на каналот имало остатоци од чист мазут кој стои на површината на водата.

Законска рамка

Инспекцискиот надзор и начинот на постапување на надлежните инспектори е регулиран со повеќе закони кои ја засегаат областа животна средина, и тоа: Закон за инспекциски надзор, Закон за животната средина и Закон за водите. По однос на постапување на инспекторите на локално ниво може да се земе предвид и дел од Законот за локалната самоуправа.

Законот за инспекциски надзор ги дефинира инспекциските служби, нивната организација и овластувања, начин и постапка за издавање лиценци, статусот на инспекторите и определува воспоставување на Инспекциски совет и делокруг на неговата работа.

Законот за животната средина регулира кои се надлежни органи за вршење инспекциски надзор над примена на законот и нивните овластувања. Законот исто така ја регулира постапката за спроведување на инспекциски надзор и врши разграничување на надлежностите кои ги има Државниот инспекторат за животна средина и овластените инспектори за животна средина на локално ниво. Може да се издвои делот на постапување на ДИЖС во случај на пријава од физичко или правно лице кога органите на општината, на градот Скопје и општините во градот Скопје не постапиле по пријавата. Државниот инспекторат им доставува укажување до градоначалникот со цел преземање мерки по пријавата, при што ќе определи рок, кој не може да биде подолг од 30 дена, во кој рок градоначалникот е должен да преземе соодветни мерки или надзор, како и да го извести Државниот инспекторат за резултатите од преземените мерки

или спроведениот надзор во определениот рок. Во случај кога не се постапува согласно со укажувањето, државниот инспектор е должен самиот да ги преземе неопходните мерки или да го спроведе надзорот, за што го известува градоначалникот.

Законот за животната средина го регулира начинот и постапката за вршење надзор врз работата на органите на општината, градот Скопје и општините во градот Скопје.

Законот за водите е посебен закон кој ги третира само водите и надзор врз примената на законот и на прописите донесени врз основа на овој закон. Инспекцискиот надзор над примената на прописите за заштита на водите го врши Државниот инспекторат за животна средина преку водостопанските инспектори и државните инспектори за животна средина. За работите од надлежност на општината, на градот Скопје и на општините во градот Скопје, утврдени со Законот за водите, инспекцискиот надзор го вршат овластени инспектори за животна средина на општината, овластени инспектори за животна средина на градот Скопје и овластени инспектори за животна средина на општините во градот Скопје.

Според Законот за локалната самоуправа, општините се надлежни, меѓу другото, и за заштитата на животната средина и природата која опфаќа мерки за заштита и спречување од загадување на водата, воздухот, земјиштето, заштита на природата, заштита од бучавата и нејонизирачкото зрачење, како и надзорот врз вршењето на работите од нивната надлежност.

Заклучоци и препораки

- Државниот инспекторат за животна средина, повикувајќи се на членот 6 став 1 од Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, извести дека не може да ги достави записниците и сите останати документи кои се дел од постапката против конкретниот субјект поради тоа што тие се предмет на тековни судски постапки. Нејасно е дали ДИЖС го спровел тестот на штетност во конкретниот случај, а на кој упатува ставот 3 на членот 6 од Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер и остава можност во случаите кога последиците од објавувањето на информациите се помали од јавниот интерес, да се објават и достават бараните информации.
 - Во недостаток на конкретни и детални информации за утврдените прекршувања за кои е поведена и прекршочна постапка против друштвото, **не би можело да се анализира меритумот на случајот, односно да се оцени дали инспекторатот ги утврдил сите прекршувања на правилата од областа на животната средина и дали сите аспекти се соодветно санкционирани.** Сепак, позитивно во случајот е што Државниот инспекторат за животна средина донел Решение за кое е поведен управен спор и повел прекршочна постапка. Двете постапки се во тек.
 - Принципот на децентрализација е запазен во организирање на инспекцискиот надзор во државата поделен помеѓу инспекторатите на централно ниво и инспекциските служби во рамките на општините. Законот за локалната самоуправа утврдува надлежности за општините во областа на заштита на животната средина и природата (мерки за заштита и спречување од загадување на водата, воздухот, земјиштето, заштита на природата, заштита од бучава и нејонизирачко зрачење) и надлежност за надзор врз вршењето на работите од нејзината надлежност. Законот дава можност, но не и обврска на општината, да организира инспекторат на локално ниво. Законот за животната средина, конкретно членот 201, утврдува надлежност за овластените инспектори за животна средина во рамки на општините да ги инспектираат инсталациите кои имаат Б-интегрирана еколошка дозвола, а Законот за водите предвидува конкретни области во кои надлежен за вршење на инспекциски надзор е овластен инспектор во рамки на локалната самоуправа. **Во ситуација кога на општините им се остава**
- можност, но не и обврска за воспоставување на локални инспекциски служби, се доведува во прашање ефикасноста на имплементирање на законите и остварување на принципот на децентрализација.**
- **Македонското законодавство предвидува начини на постапување и вршење на инспекцискиот надзор во случаи кога нема општински инспектори или општинските инспектори несоодветно го вршат инспекцискиот надзор.** Конкретно, членот 208-а од Законот за животната средина, како генерален закон од областа на животната средина, предвидува дека во случаите кога Државниот инспекторат за животна средина ќе добие известување дека органите на општината, на градот Скопје и општините во градот Скопје не постапиле по пријавата, Државниот инспекторат доставува укажување до градоначалникот со кое бара преземање мерки по пријава во рок не подолг од 30 дена, а доколку и по изминувањето на утврдениот рок повторно не е постапено, ДИЖС е должен самиот да ги преземе мерките или да го спроведе надзорот. **Сепак, ваквиот систем би требало да биде исклучок, не и правило, особено имајќи предвид дека Државниот инспекторат за животна средина врши надзор врз работата на овластените инспектори во општините.**
 - Имајќи предвид дека Законот за инспекциски надзор ги вклучува и инспекторатите како организациони единици во рамките на единиците на локалната самоуправа кои имаат инспекциски надлежности, Инспекцискиот совет покрај другите, има надлежност за следење на кадровската и техничката екипираност на инспекциските служби. Тоа би значело дека **Инспекцискиот совет би требало да следи дали општините имаат формирано организациони единици со инспекциски овластувања, односно општински инспекторати, како и дали сите се соодветно кадровски и технички екипирани.**
 - Во Годишниот извештај за работата на инспекциските служби за 2020 година Инспекцискиот совет утврдил дека „ниту еден материјален закон сè уште не е усогласен со Законот за инспекциски надзор, иако тој е во примена уште од ноември 2019 година. Оваа состојба предизвикува тешкотии не само во организацијата и раководењето со

- инспекциските служби, туку и во спроведувањето на нивната основна задача - инспекцискиот надзор над примената на законите за кои се овластени одделните инспекциски служби". Сепак, Инспекцискиот совет во извештајот ги разгледува само инспекторатите на централно ниво и инспекциските служби организирани како организациски единици во органите на државната управа, каде утврдил недоволна екипираност, за што е изготвен План за доекипирање на инспекциските служби за периодот 2020-2021 година, кој бил доставен до Владата, но притоа не се осврнува на работата на инспекторатите во рамките на локалната самоуправа.
- Позитивно во целиот случај е што **Општина Велес и Државниот инспекторат за животна средина имале добра меѓусебна координација и комуникација**, па инспекцискиот надзор е извршен во релативно краток период, односно еден ден по настанот.
 - Повеќе општини во Македонија се соочуваат со недостаток на општински инспектори за животна средина, па поради тоа потребно е Инспекцискиот совет да изврши анализа на состојбите со инспекцискиот надзор во локалните самоуправи и да утврди дали општините имаат воспоставено општински инспекторати, дали воспоставените општински инспекторати се соодветно кадровски и технички екипирани, во кои области функционираат општинските инспекторати и дали има назначени овластени инспектори за животна средина.
 - **Воспоставувањето на општински инспекциски служби во областа на животната средина очекувано би придонело за општо зголемување на ефикасноста на инспекцискиот надзор во оваа област, во ситуација кога и самиот Државен инспекторат за животна средина се соочува со недоволна кадровска екипираност**, а во случаите на недостаток на општински инспектори, би требал да ја преземе надлежноста и на општините во оваа насока.

Консултирани извори

- Годишен извештај за работата на инспекциските служби за 2020 година, Инспекциски совет, достапен на [ОВОЈ ЛИНК](#)
- Закон за водите (Службен весник на Република Македонија бр. 87/2008, 6/2009, 161/2009, 83/2010, 51/2011, 44/2012, 23/2013, 163/2013, 180/2014, 146/2015 и 52/2016)
- Закон за животната средина (Службен весник на Република Македонија бр. 53/2005; 81/2005; 24/2007; 159/2008; 83/2009; 48/2010; 124/2010; 51/2011; 123/2012; 93/2013; 187/2013; 42/2014; 44/2015; 129/2015; 192/2015; 39/2016 и 99/2018)
- Закон за инспекциски надзор (Службен весник на Република Македонија бр. 102/2019)
- Закон за локалната самоуправа (Службен весник на Република Македонија бр. 5/2002)
- Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер (Службен весник на Република Македонија бр. 101/2019)
- Известување бр. 12-230/2 од 18.02.2021 година од Државен инспекторат за животна средина
- Известување за хаваријата со излеан мазут објавено на официјален профил на социјалните мрежи на Општина Велес, достапно на [ОВОЈ ЛИНК](#)
- МЕТА.мк, Хаварија во Велес: Еден тон мазут од фабриката „Благој Ѓорев“ се излеал во Вардар, објавено на 15 јуни 2020, достапно на [ОВОЈ ЛИНК](#).
- Одговор на барање за слободен пристап до информации, бр. 26-2177/2 од 24.06.2020 година од Општина Велес

Македонско здружение на млади правници

02 3220 870
contact@myla.org.mk
www.myla.org.mk

ИКС Институт за
комуникациски
студии

02 30 90 004
info@iks.edu.mk
www.iks.edu.mk